

TÜRK TARİH KURUMU'NUN KURUCU ÜYESİ PROF. İSMAİL HAKKI UZUNÇARŞILI

Prof. Dr. A. AFETİNAN

Türk Tarih Kurumu'nun kuruluş günlerinde Ankara'da Atatürk'ün çevresinde zamanın tarih bilginleri toplanıyor. Türk Tarihi üzerinde konuşuyorlar. Meseleler ortaya konuyor ve özellikle işlenmemiş, bilinmeyen belgelerin üzerinde incelemeler yapılması öngörülüyor. Ben, bu konularda heyecanlıyım ve istiyordum ki Türk tarihimizde medeniyet konularını öğreneyim. İşte Sayın Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'yı bu çalışmalarda tanıdım. Tarih üzerine çalışmalarına yeni başlamıştım. Kitaplar okuyor, tercümeler yapıyordum ama, asıl yılların yetiştirdiği, yayınlariyle kültür hayatımıza katkıda bulunan büyüklerimizden ders alma durumunda idim.

Türk Tarih Kurumu (15 Nisan 1931) nun ilk çalışma programında "Türk Tarihinin Ana Hatları" eserine hazırlık olmak üzere çok geniş bir plânla "Türklerin Medeniyete Hizmetleri" başlığı altında incelemeler yapılması için konular bir çok kimselere verilmişti. Bunlar yarı sahifeleri boş bırakılarak müsvedde halinde basılıyor. Kurum üyelerine ve bu konuda yazı yazanlara dağıtılıyordu. Türk Tarih Kurumu üyeleri bu yazıları okuyup yan tarafı boş olan sahifelere tenkit ve düşüncelerini not ediyor ve belirli zamanlarda toplanarak bunların üzerinde tartışmalar yapıyordu. Bunlarda ilgilendiğim konular pek çoktu. Özellikle Sayın Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Anadolu Beyliklerinin, Selçukların ve Osmanlı Devletinin, devlet teşkilâtı, fikir hareketleri ve ekonomik hayatları üzerindeki yazıları ve incelemeleri çok ilgi çekici idi. Bunlardan 44 numaralı yazının içinde v. bölümü şu başlığı taşımakta idi:

"Anadolu Beylikleri Zamanında İktisadî Hayat"

Anadolu'daki kervansarayların ticarî bakımdan önemi açıklanmakta ve ihraç edilen mamûllerin dökümü yapılmakta idi. Bunları okudukça çok ilgi çekici buluyordum. Tarih Kurumu toplantılarında

bu incelemeler okunup üzerinde müzakereler yapıldığı zaman da müelliften daha geniş bilgiler alıyorduk. Örnek olarak şunu vermek isterim:

“Anadolu’nun iskele ve piyasa mamûlleriyle ticaret yollarını açıkladıktan sonra harice gönderilen başlıca mallar şöyle sıralanmakta idi:

“Kumaş, ipek, ehlî hayvanlar, av kuşları, şap, halı ve kilim, pamuk, zambak, lâden (reçine) bakır, mazı, kereste, susam, bal, bal-mumu, Kastamoni sahtiyaniyle, Batı Anadolu’nun kırmızı sahtiyani, nohut, safran vb.” Ayrıca bütün bu mallar hakkında da geniş bilgi verilmekte idi.

Bu yazılarda tarih bilgisi, kronolojik ezberlemelerden kurtuluyor. bir kavmin tüm hayatı canlandırılıyordu. Balıkesir Milletvekili Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın diğer yazıları da Osmanlı İmparatorluğunun teşkilâtı üzerinde idi. Bu incelemeler bize Osmanlı İmparatorluğunun dayandığı esasları ve idare sisteminin zamanın şartlarına uygunluğunu ve hâkim olduğu ülkelerdeki, sistemlerden üstünlüğünü belirtiyordu. Bu suretle Türk-Osmanlı İmparatorluğunun idaresi medenî bir varlığın delillerini belgelere dayanarak vermiş oluyordu. Bugün Türk Tarih Kurumu’nun yayınlar listesinde bu konularla ilgili oniki kitap Sayın Hocamız İsmail Hakkı Uzunçarşılı’ya aittir. Arşiv belgelerini titizlik ve bilgi ile inceleyerek tarih hazinemize değerli katkılarda bulunmuşlardır. Bu vesile ile şunu da kaydetmek isterim. Cenevre Üniversitesinde lisans ödevi olarak hazırladığım Osmanlı devri ekonomik tarihi için de arşiv belgelerinden bir kaç tanesini bulup bana göndermişlerdi. Fransızca olarak daha genişleterek ve ilaveler yaparak yayınladığım bu kitabımda belgelerin fotokopileri ve Fransızcaya çevirileri de yer almıştır*. Bu yardımlarından dolayı kendilerine daima müteşekkirim.

Sayın Profesörün benim tarih bilgilerine olan tesirlerini bu anılarımla tekrarlamak istedim. Bu kişisel yönden bir anma olmakla beraber, Türk Tarih Kurumu’nun içindeki çalışmalarla ilgilidir. “Türk Tarihinin Ana Hatları” başlığı altında Türklerin medeniyete hizmetleri için, çok çeşitli konuların işlendiği ve tartışmaların yapıldığı

* Aperçu General sur l’Histoire économique de l’Empire Turc - Ottoman. T. T. Kurumu yayınları, Seri VIII. No. 6 Ankara 1941.

bu ilk yıllar, benim için hem bir millî heyecan kaynağı, hem de bilgi edinme bakımından önemli olmuştur. Bu etüdlerin hepsi işlenerek yayınlanamadı, fakat Sayın Uzunçarşılı'nın kitapları bu ilk etüdlere daha da genişletilerek tarih hazinemize katılmıştır.

Türk Tarih Kurumu'nda kurucu üye sıfatında, değerli tarih bilgimizle beraber bulunup, ilminden feyiz aldığımı şükranla anar, kendilerine uzun ve mutlu ömürler dilerim.